

Συνέδριο Δικτύου Σχολείων για την Προώθηση του Ιστορικού Γραμματισμού «Το μέλλον συνομιλεί με το παρελθόν»

8 Μαΐου 2026

Παιδαγωγικό Ινστιτούτο Κύπρου, Λευκωσία

ΠΕΡΙΛΗΨΕΙΣ ΠΑΡΟΥΣΙΑΣΕΩΝ

ΣΥΝΕΔΡΙΑ 2

Επικαιροποίηση της ιστορίας μέσα από τρεις διδακτικές προτάσεις: αναδεικνύοντας τη σχέση παρελθόντος και σύγχρονων ζητημάτων

Δρ Μαρία Γεωργίου, Λύκειο Κοκκινοχωρίων "Φώτη Πίττα"

Στην παρουσίαση αυτή προτείνονται τρεις διδακτικές εφαρμογές, μία για κάθε τάξη του Λυκείου – με δυνατότητα τροποποίησης για τις άλλες βαθμίδες –, οι οποίες επιδιώκουν να φέρουν το παρελθόν σε διάλογο με σύγχρονα ζητήματα, αναδεικνύοντας τη σημασία του για την κατανόηση του παρόντος και ενισχύοντας την ανάπτυξη ιστορικού γραμματισμού και κριτικής σκέψης.

Η πρώτη πρόταση εστιάζει στον «Διάλογο των Μηλιών», ένα από τα δραματικότερα επεισόδια του Πελοποννησιακού Πολέμου, ο οποίος αξιοποιείται ως εμβληματικό παράδειγμα της «δύναμης της ισχύος» (realpolitik). Μέσα από συγκριτική προσέγγιση του Διαλόγου με σύγχρονα γεωπολιτικά γεγονότα, και συγκεκριμένα την εξωτερική πολιτική της Αμερικής σε σχέση με τη Βενεζουέλα, οι μαθητές/μαθήτριες καλούνται να αναστοχαστούν πάνω στη διαχρονικότητα των πολιτικών επιλογών και στη λειτουργία της ισχύος.

Η δεύτερη πρόταση εξετάζει την περίοδο της Φραγκοκρατίας ως περίοδο κοινωνικών μετασχηματισμών και ανάδυσης τοπικών εξουσιών. Η ανάλυση αυτή συνδέεται με την Αγγλοκρατία, προκειμένου να διερευνηθεί ο ρόλος της αποικιοκρατίας στη διαμόρφωση κοινωνικών ιεραρχιών και στην εδραίωση τοπικών ελίτ, οι οποίες εξακολουθούν να έχουν καθοριστικό ρόλο στην οικονομική, κοινωνική και πολιτική ζωή της Κύπρου μέχρι και σήμερα.

Η τρίτη πρόταση επικεντρώνεται στο Ολοκαύτωμα και στην αξιοποίησή του ως πλαισίου για την κατανόηση σύγχρονων φαινομένων βίας και εθνοκάθαρσης. Χρησιμοποιώντας την ικανότητα δράσης των ιστορικών υποκειμένων (agency) και τη διαφορετικότητα ως αναλυτικά εργαλεία, οι μαθητές/μαθήτριες ενθαρρύνονται να αναπτύξουν ιστορική ενσυναίσθηση και κριτική προσέγγιση του παρόντος.

Οι τρεις προτάσεις βασίζονται σε διδακτικές πρακτικές που έχουν εφαρμοστεί στην τάξη και αναδεικνύουν τρόπους με τους οποίους η ιστορία μπορεί να λειτουργήσει όχι μόνο ως πεδίο κατανόησης σύγχρονων ζητημάτων και της «μεγαλύτερης εικόνας» των ιστορικών και κοινωνικών τους συμφραζομένων – συμβάλλοντας έτσι ουσιαστικά στην καλλιέργεια ιστορικού γραμματισμού – αλλά και της θέσης του ανθρώπου ως δρώντος υποκειμένου μέσα σε αυτά, καθιστώντας δυνατή τη μετάβαση από τον ιστορικό γραμματισμό στην ιστορική συνείδηση.

Ο γάμος στην Κύπρο από τον 19ο αιώνα μέχρι σήμερα: ενδυμασία, ήθη και έθιμα

Έλενα Φωτοπούλου, Δημοτικό Σχολείο Λακατάμειας Ζ'

Η διδακτική παρέμβαση αξιοποίησε τη μουσειοσκευή «Οι ενδυμασίες του γάμου στην Κύπρο» από το Κέντρο Εικαστικών Τεχνών και Έρευνας (CVAR) με στόχο την καλλιέργεια ιστορικού γραμματισμού μέσα από τη μελέτη του θεσμού του γάμου στην Κύπρο από τον 19ο αιώνα μέχρι σήμερα.

Οι μαθητές/μαθήτριες, μέσα από το παραμύθι «Το Νυφικό», μελέτησαν την παραδοσιακή ενδυμασία Ελληνοκύπριας και Τουρκοκύπριας νύφης και εντόπισαν τις αλλαγές που σημειώθηκαν στον χρόνο, συγκρίνοντας υλικά, μορφές και αισθητικές επιλογές. Παράλληλα, γνώρισαν έθιμα και κοινωνικές πρακτικές του παρελθόντος, όπως η προίκα και οι γάμοι που αποφασίζονταν από την οικογένεια και συζήτησαν κριτικά το ζήτημα της αυτονομίας των νέων ως προς την επιλογή συντρόφου, καταθέτοντας απόψεις σε ψηφιακό padlet.

Οι μαθητές/μαθήτριες συνέλεξαν και ανέβασαν σε radlet φωτογραφικό υλικό από οικογενειακά αρχεία, ενώ παρατήρησαν και φωτογραφίες από το Ψηφιακό Φωτογραφικό Αρχείο της κοινότητας Πέρα Ορεινής. Οι φωτογραφίες μελετήθηκαν ως ιστορικές πηγές, επιτρέποντας στα παιδιά να εντοπίσουν πληροφορίες για την ένδυση, τις κοινωνικές αντιλήψεις και τα έθιμα κάθε εποχής, αλλά και να διατυπώσουν ερωτήματα σχετικά με όσα δεν αποκαλύπτει μια οπτική πηγή.

Η εξέταση φωτογραφιών ανέδειξε έθιμα γάμου που πλέον έχουν εγκαταλειφθεί, προσφέροντας αφορμή για συζήτηση γύρω από τις κοινωνικές αλλαγές που οδήγησαν στην παύση τους.

Στο επόμενο στάδιο προβλέπεται πρόσκληση γιαγιάδων που βίωσαν παλαιότερα έθιμα γάμου, ώστε οι μαθητές/μαθήτριες να πραγματοποιήσουν συνεντεύξεις και να εμπλουτίσουν την κατανόηση της ιστορικής συνέχειας μέσω της προφορικής μαρτυρίας.

Μικρά Ασία και Κύπρος (499 π.Χ. – 1922): ένας ιστορικός παραλληλισμός και η διαχρονική σύνδεση των δύο περιοχών από την αρχαιότητα (499 π.Χ.) έως τους νεότερους χρόνους (1922)

Δρ Ελένη Χαραλάμπους, Γυμνάσιο Παλουριώτισσας

Η παρούσα εισήγηση επιχειρεί μια συγκριτική διερεύνηση των διαχρονικών δεσμών και των κοινών ιστορικών πεπρωμένων μεταξύ της Μικράς Ασίας και της Κύπρου, επικεντρώνοντας το ενδιαφέρον της σε δύο εμβληματικά ορόσημα: την Ιωνική Επανάσταση (499 π.Χ.) και τη Μικρασιατική Καταστροφή του 1922.

Στο πρώτο μέρος αναλύονται οι ερμηνευτικές προσλήψεις των εξεγέρσεων του 499 π.Χ., με έμφαση στα αφηγήματα της εθνοπολιτισμικής ενότητας, των υλιστικών-οικονομικών παραγόντων και του πολιτικού τυχοδιωκτισμού.

Στο δεύτερο μέρος εξετάζεται το 1922 ως πεδίο πολυπρισματικής πρόσληψης των γεγονότων. Διερευνάται πώς η διάσταση μεταξύ της ελληνοκυπριακής και τουρκοκυπριακής οπτικής λειτούργησε ως καταλύτης στη διαμόρφωση των συλλογικών ταυτοτήτων στο νησί.

Η παρούσα εισήγηση παρουσιάζει μια διδακτική πρόταση που αξιοποιεί ποικίλα κειμενικά είδη (αφηγηματικά, περιγραφικά, πληροφοριακά κείμενα, κείμενα επιχειρηματολογίας) με στόχο την καλλιέργεια του ιστορικού γραμματισμού και της ιστορικής ενσυναίσθησης. Στο πλαίσιο αυτό, εξετάζονται παράμετροι όπως η συμβολή της γεωγραφίας στην εξερεύνηση της ιστορίας, οι κοινές και διαφορετικές πληροφορίες σε διαφορετικές αναπαραστάσεις, η διάκριση ανάμεσα σε γεγονότα και ερμηνείες, οι μεταβολές στη σημαντικότητα γεγονότων, οι ιδέες και αντιλήψεις των ανθρώπων στο παρελθόν για συγκεκριμένα θέματα και η ερμηνεία της ορολογίας.

Βασική επιδίωξη της πρότασης είναι η υπέρβαση της στατικής απομνημόνευσης και η νοηματοδότηση της Ιστορίας ως δυναμικής διαδικασίας, μετατρέποντας τη διδακτική πράξη σε πεδίο όπου οι μαθητές ασκούνται στην κριτική αποδόμηση και διερεύνηση των ιστορικών αφηγημάτων.

«Στου καφενείου τις μνήμες ζει η ιστορία»: καλλιερμώντας τον ιστορικό γραμματισμό μέσα από την τοπική μνήμη και την παράδοση: μια βιωματική προσέγγιση πολυγραμματισμού

Μελίνα Μάμα Σαββίδη, Δημοτικό Σχολείο Καλού Χωριού

Οι μαθητές και οι μαθήτριες παρατηρούν διάφορα καφενεία, καταγράφουν, συλλέγουν προφορικές μαρτυρίες και ερμηνεύουν ποικίλες ιστορικές πηγές, ενώ ταυτόχρονα αναπτύσσουν γλωσσικό και πολιτισμικό γραμματισμό. Μέσα από αυτή τη βιωματική διαδικασία, η ιστορία μετατρέπεται σε ζωντανή εμπειρία διερεύνησης και ερμηνείας του παρελθόντος, συνδέοντας τη σχολική μάθηση με τη μνήμη, την παράδοση και την καθημερινή ζωή της τοπικής κοινότητας. Παράλληλα, οι μαθητές/μαθήτριες αντιλαμβάνονται τη συνέχεια και την εξέλιξη από το παρελθόν στο παρόν, συγκρίνοντας στοιχεία της ζωής στο καφενείο παλαιότερα και σήμερα.

Με τον τρόπο αυτό, οι μαθητές/μαθήτριες προσεγγίζουν την ιστορία όχι ως αποστήθιση γεγονότων, αλλά ως διαδικασία διερεύνησης και ερμηνείας του παρελθόντος μέσα από αυθεντικές ιστορικές πηγές και βιωματικές εμπειρίες της τοπικής κοινότητας.

Φιλίστορες

Χρυσή Χουβαρτά, Λύκειο Αγίου Σπυρίδωνα Λεμεσού

Η ενασχόλησή μου με την ιστορία σε ερευνητικό επίπεδο και η εμπειρία μου στη διδασκαλία του μαθήματος της Ιστορίας Γ' Λυκείου Κατεύθυνσης οδήγησε στην ιδέα της διαμόρφωσης μιας δράσης, η οποία θα αξιοποιούσε δημιουργικά τα ιστορικά ενδιαφέροντα αφενός των μαθητών/μαθητριών και αφετέρου των καθηγητών/τριών. Έτσι δημιουργήθηκαν οι «Φιλίστορες» μια ομάδα μαθητών/μαθητριών στο Λύκειο Αγίου Σπυρίδωνα Λ/σου. Η πρωτοβουλία αυτή επικεντρώθηκε στην εξοικείωση κι ενασχόληση των μελών της με ποικίλα ιστορικά πεδία (διεθνής και τοπική ιστορία), λειτουργώντας ως γέφυρα ανάμεσα στα προσωπικά ενδιαφέροντα των μαθητών/μαθητριών και την εμβάθυνση στην ύλη της Νεότερης και Σύγχρονης Ιστορίας. Σκοπός ήταν οι «Φιλίστορες» να γίνουν το πλαίσιο στο οποίο οι μαθητές/μαθήτριες θα ασχοληθούν με την ιστορική έρευνα και θα γνωρίσουν ιστορικούς, ερευνητές/ερευνήτριες και ειδικούς επιστήμονες, με τους/τις οποίους/οποίες θα συζητήσουν τις διάφορες πτυχές της, ούτως ώστε να καλλιεργηθεί η ιστορική σκέψη και η ιστορική συνείδηση, με στόχο τη διάπλωση κριτικά σκεπτόμενων και ενεργών δημοκρατικών πολιτών.

Συγκεκριμένα, οι «Φιλίστορες» λειτούργησαν ως:

- Ιδρυτικά μέλη των Φιλιστόρων και συντάκτες/συντάκτριες του μανιφέστου τους.
- Ερευνητές/ερευνήτριες για την επιστημονική εκπόνηση των εργασιών τους.
- Διοργανωτές/διοργανώτριες για τον συντονισμό και την υλοποίηση των δράσεων.
- Γραφίστες/γραφίστριες, αναλαμβάνοντας τον σχεδιασμό του λογοτύπου της ομάδας.
- Υπεύθυνοι/υπεύθυνες επικοινωνίας, ενημερώνοντας τη σχολική κοινότητα.
- Δημοσιογράφοι, παίρνοντας συνεντεύξεις από ειδικούς επιστήμονες και ερευνητές/ερευνήτριες, που αποτελούσαν τις πηγές τους για την εκπόνηση των εργασιών τους.
- Παρουσιαστές/παρουσιάστριες και Ενεργοί Θεατές, καθώς πέρα από την παρουσίαση του έργου τους, οι μαθητές/μαθήτριες συμμετείχαν σε έναν γόνιμο διάλογο με το κοινό, ενώ παράλληλα είχαν την ευκαιρία να συνομιλήσουν απευθείας με τους/τις προσκεκλημένους ομιλητές/ομιλήτριες, θέτοντας ερωτήματα και εμβαθύνοντας στα θέματα που τους ενδιέφεραν.

Τα πιο πάνω, θα σας τα παρουσιάσω εκτενώς στην εισήγησή μου, με πλούσιο φωτογραφικό και μαγνητοσκοπημένο υλικό από τις εκδηλώσεις και τις δράσεις που έγιναν.

Τέλος, οι «Φιλίστορες» στόχευσαν στη μεταγνώση, αποτελώντας τον συνδεδεμένο κρίκο για μια σειρά από δράσεις και συμμετοχές σε διαγωνισμούς. Το ερευνητικό τους πεδίο διευρύνθηκε, τροφοδοτώντας σενάρια ταινιών μικρού μήκους, άρθρα στη σχολική μας εφημερίδα «Το 12ο Βήμα» και παρουσιάσεις εργασιών σε συμμαθητές/συμμαθήτριες και στους/στις εκπαιδευτικούς τους, που έσπευδαν να τους ακούσουν. Έτσι, η πρωτοβουλία ένωσε τα ενδιαφέροντα των μαθητών/μαθητριών με την ακαδημαϊκή γνώση, μετατρέποντας τους «Φιλίστορες» σε έναν ζωντανό πυρήνα έρευνας διαλόγου και πολιτιστικής αναζήτησης.

Οι Κόρες: Η Κόρη από τις Καρυές...Κόρες του Censola

Μύρια Α. Κωνσταντινίδου, Δημοτικό Σχολείο Μακεδονίτισσας Β'

Στην εισήγηση θα παρουσιαστεί και θα συζητηθεί μια διδακτική πρόταση η οποία προτείνεται για τη Δ' Δημοτικού και εδράζεται σε θεωρητικά σχήματα που αναφέρονται στη διαχείριση της πολιτισμικής μνήμης, αντλώντας ιδιαίτερα από τις έννοιες των «τόπων μνήμης» του Pierre Nora και της συλλογικής μνήμης του Maurice Halbwachs, ενώ παράλληλα ενσωματώνει θεματικές όπως η αποικιοκρατία, η αρχαιοκαπηλία και η μετακίνηση πολιτισμικών αγαθών. Στο πλαίσιο αυτό, η διδακτική πρόταση οργανώνεται γύρω από τη μελέτη της Καρυάτιδας από το Ερέχθειο που βρίσκεται στο British Museum και των κυπριακών Κορών της Συλλογής Cesnola στο Metropolitan Museum of Art, ως χαρακτηριστικών παραδειγμάτων μετακίνησης μνημείων. Η διδασκαλία υλοποιείται μέσω διερεύνησης πολυτροπικών πηγών, όπως φωτογραφίες, αναφορές σε εφημερίδες και σύντομα άρθρα, τα οποία οι μαθητές/μαθήτριες επεξεργάζονται συγκριτικά, αναπτύσσοντας δεξιότητες ιστορικού γραμματισμού (παρατήρηση, ερμηνεία, διατύπωση ερωτημάτων και επιχειρηματολογία). Μέσα από καθοδηγούμενη ανάλυση των πηγών, οι μαθητές/μαθήτριες διερευνούν τις συνθήκες απομάκρυνσης των μνημείων από τον τόπο προέλευσής τους, προσεγγίζοντας κριτικά τις ιστορικές και κοινωνικοπολιτικές διαστάσεις του φαινομένου, ενώ παράλληλα ενθαρρύνονται να διαμορφώσουν τεκμηριωμένες απόψεις σχετικά με την πολιτιστική κληρονομιά, τη σημασία της για τη συλλογική ταυτότητα και το ζήτημα της επιστροφής των αρχαιοτήτων.

Κύπρος- Πόντος: Δεν ξεχνώ!

Νατάσα Σωτηριάδου, Περιφερειακό Δημοτικό Σχολείο Ταμασού

Κατά την έναρξη της δεύτερης ενότητας στο μάθημα 2: «Η κατάκτηση της ελληνικής χερσονήσου» (Στ' τάξη) έγινε αναφορά στην Άλωση της Πόλης. Τα παιδιά είχαν την περιέργεια να μάθουν περισσότερα για το γεγονός. Καθώς η συζήτηση συνεχίστηκε, έγινε αναφορά στον ελληνισμό του Πόντου.

Το ερέθισμα στάθηκε μια φωτογραφία που αποκάλυπτε την οδύνη του Ποντιακού ελληνισμού γεγονός που τράβηξε την προσοχή τους. Προέκυψαν πολλά ερωτήματα. Επικεντρωθήκαμε στα παρακάτω:

1. Ποιος είναι ο Ποντιακός ελληνισμός;
2. Ποια κοινά στοιχεία έχει με τον Κυπριακό ελληνισμό;

Η εργασία στηρίχθηκε στη μελέτη φωτογραφιών και πληροφοριών από ιστοσελίδες που γράφουν για την ποντιακή ιστορία, αλλά και ανεξάρτητες, για να συγκρίνουν τα δεδομένα. Μελέτησαν μεγάλες πόλεις του Πόντου, καταγράφοντας βασικές πληροφορίες για την οικονομία, την εκπαίδευση και τη γενοκτονία και προσπάθησαν να κάνουν συνδέσεις με κυπριακές πόλεις, καθώς και με την εισβολή. Μέσα από τη διερεύνηση ήρθαν σ' επαφή με έννοιες που είχαν ακούσει μόνο για την Κύπρο κι έτσι αντιλήφθηκαν την «οικουμενικότητα» αυτών των όρων: πρόσφυγες, αγνοούμενοι, ξεριζωμένοι, δολοφονηθέντες, καταστροφή θρησκευτικών μνημείων, κοιμητηρίων κ.ά. Η εργασία ήταν σε ομάδες και αξιοποιήσαμε το μάθημα του Σχεδιασμού και της Τεχνολογίας, παράλληλα με το μάθημα της Ιστορίας.

Μέσα από τη μελέτη φωτογραφιών, τις συνδέσεις μεταξύ ερωτημάτων και φωτογραφιών εισήχθησαν στην ιστορική γνώση, την ιστορική ενσυναίσθηση, τις αιτίες και τα αποτελέσματα συγκεκριμένων συμπεριφορών. Καλλιέργησαν δεξιότητες συνεργασίας, κριτικής σκέψης και ευαισθητοποίησης κατά της μισαλλοδοξίας.